

Profesor Jan Burian, historik antického starověku, pedagog a překladatel

(Poznámky k portréту učence)

IGOR LISOVÝ

Lisový, Igor: Professor Jan Burian, classical antiquity historian, teacher and translator (Notes to the scholar's portrait)

This contribution presents an overview of the life and work of the influential Czech and European scholar engaging in the history and culture of the classical antiquity, professor Jan Burian, CSc. (1929–2011), who in the last decade cooperated with the Latin language and culture course at the Faculty of Arts, Ostrava University. Prof. J. Burian occupied himself with the study of the late-Roman historiography with focus on the genesis and development of the Christian historiography and the formation of the Christian philosophy of history in the intellectual confrontation with the pagan world. J. Burian was the author of an array of crucial scientific works and influential teacher lecturing at several universities both in the former Czechoslovakia and Czech Republic.

Key words *Jan Burian * history of Antiquity * historiography * Czechoslovakia * Czech Republic*

Contact *Ostravská univerzita v Ostravě, igor.lisovy@osu.cz*

V květnu roku 2011 odešel významný evropský učenec zabývající se dějinami a kulturou antického starověku profesor Jan Burian (19. 3. 1929 – 6. 5. 2011).¹ Jeho životní cesta byla docela jednoduchá, avšak naplněna každodenním působením ve studiu a zkoumání pramenů a tvorbou vědeckých prací a historiografických publikací. Se stejnou horlivostí studoval epigrafické prameny a památky antické kultury, a to jak v muzeích, tak *in situ*.

¹ Z literatury o prof. J. Burianovi: OLIVA, P.: Jan Burian šedesátiletý. *Listy filologické* 112, 1989, s. 178–180; TÝŽ: Jan Burian sexagenarius. In: *Speculum Antiquitatis Graeco-Romanae : Studia Ioanni Burian Sexagenario Oblata*. Praha 1991, s. 4–9; LISOVÝ, I.: Za světlem a stínem věčné civilizace (K životnímu jubileu univ. profesora PhDr. Jana Buriana, CSc.). *Echo Latina*, 1998, č. 3–4, s. 18–20; TÝŽ: 70 let profesora Jana Buriana. *Zpravodaj Historického klubu* 9, 1998, č. 2, s. 39–41; ŠKOVIERA, D. – JURIKOVÁ, E.: Jubilující historik starověku prof. PhDr. Jan Burian, CSc. *Forum scientiae et sapientiae*, 1999, č. 1–2, 25–26; LISOVÝ, I.: Jan Burian. In: *Z dějin vědy o antickém starověku : Portréty badatelů a popularizátorů v oboru dějin a kultury starověkého Řecka a Říma*, 1. Praha 2004, s. 101–114; TÝŽ: Il professore Jan Burian e la storia romana. *Parallelo* 38. Rivista per tutti gli altri 35 – NS 2004, s. 10; TÝŽ: 75. narozeniny profesora PhDr. Jana Buriana, CSc. *Zpravodaj Historického klubu* 15, 2004, 1, s. 125–130; TÝŽ: Jan Burian – učený, pedagog i propagandist antičnej istoričeskoj prozy. In: *Vydajuščijesja češskije issledovatěli antičnosti : Štrichi k pjati biografijam* [Významní čeští badatelé antiky : Poznámky k pěti biografijám]. Afíny 2010, s. 119–147; ŠKOVIERA, D. – JURIKOVÁ, E.: Životné jubileum prof. PhDr. Jana Buriana, CSc. *Sambucus V. Trnava* 2010, s. 231–232; SIPEKIOVÁ, N.: Správa z konferencie k životnému jubileu prof. Jana Buriana. Tamtéž, s. 234–236; LISOVÝ, I.: Amicus certus in re incerta cernitur : Vzpomínka na profesora Jana Buriana (1929–2011). *Kultúrne dejiny* 2, 2011, č. 2, s. 260–271; TÝŽ (ed.): *Professor PhDr. Jan Burian, CSc. : Bibliografie*. Praha 2011.

Díky tomu se jeho tvorba dávno stala pojmem a zaplnila obrovský úsek české a slovenské vědy o antice. J. Burian se osvědčil jako vynikající vysokoškolský učitel a překladatel antických historických textů.

Na začátku byl slovenský Hlohovec, kde byl Burianův český otec od roku 1920 zaměstnán jako státní úředník, matka (také Češka) byla ženou v domácnosti. V únoru roku 1939 se Burianova rodina rozhodla k návratu do Čech, do Písku. Otec zde začal pracovat na okresním úřadě, syn chodil do reálného gymnázia (v letech 1940–1948). J. Burian z vlastní iniciativy složil v září roku 1948 dodatečnou maturitu ze starořečtiny a přihlásil se na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, kde v letech 1948–1952 studoval latinu a francouzštinu. Jeho učiteli byli profesori A. Salač, K. Svoboda, B. Ryba, J. Dobiáš, J. Kopal a V. Buben a docenti Z. K. Vysoký a L. Varcl.

Již v době studia na filozofické fakultě v Praze se Burianovy vědecké zájmy orientovaly na problematiku starověkých dějin, z níž čerpala jeho diplomová a disertační práce (ta se stala v upravené variantě jeho první publikovanou monografií). Promoce na doktora filosofie (PhDr.) na podzim roku 1952 se stala logickým závěrem jeho předchozích studií klasické filologie, starověkých dějin a filozofie. Po krátké době učitelství na střední škole v Habartově v sokolovském okrese nastoupil J. Burian v březnu 1953 na FF UK jako asistent při Katedře věd o antickém starověku; roku 1956 se stal odborným asistentem a roku 1960 získal vědeckou hodnost kandidáta historických věd (CSc.). Roku 1967 se habilitoval a 1969 byl jmenován docentem starověkých dějin. Osud si však přál, aby J. Burian dal přednost výzkumné činnosti před učitelkou. V letech 1964–1970 byl vědeckým pracovníkem Historického ústavu ČSAV v Praze, pak přešel do Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská ČSAV (1970–1991).

V této době byl již znám jako autor monografické práce *Evropské rudné doly za římského císařství, jejich správa a pracovníci v nich* (Acta Universitatis Carolinae, 1. Praha 1954).² Tato úspěšná práce měla pro mladého autora podstatný význam, jelikož nechtěně ovlivnila jeho další postup jak při studiu antické pramenné základny, tak i nastartovala veškerou jeho publikační tvorbu. Podmínky pro tuto tvorbu mu poskytla beze sporu doba zaměstnání v Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská ČSAV. Jako vedoucí oddělení antiky a po několika let i jako zástupce ředitele zabýval různou vědeckou a organizační činností; usiloval zejména o rozvoj vztahů mezi vysokoškolskými pracovišti a zahraničními institucemi, např. s Německou akademií věd v Berlíně a Německým archeologickým ústavem, především pak s jeho odbornými komisemi v Mnichově a Frankfurtu n. M. V letech 1983–1996 byl J. Burian editorem (hlavním redaktorem) *Zpráv Jednoty klasických filologů* a několik let byl členem výkonné redakční rady sborníku *Eirene*. Podílel se i na přípravě dvou významných mezinárodních vědeckých projektů *Tabula Imperii Romani (M 33 Praha)* a *Prosopographia Imperii Romani* (zkr. PIR).

V roce 1957 a 1958 J. Burian spolu s dr. J. Pečirkou navštívil tehdejší NDR. Cílem této návštěvy bylo navázat pracovní kontakty mezi seminářem pro starověké dějiny na praž-

² Šlo o první svazek poválečné řady obnovených pražských, tehdy celouniverzitních publikací. Autor se snažil v této publikaci nastínit zvláštnosti podmínek vývoje výrobního systému za císařství a prozkoumat příčiny jeho krize. Podrobněji se zabývá římskými doly v Hispánii, Galii, Británii, Noriku, Panonii a Dákii a jejich správou v době principátu a upozorňuje na charakter pracovních sil a pracovních podmínek v nich. Závěrem věnuje pozornost charakteristice římských dolů za dominátu, přičemž právem vychází z předpokladu, že *vývoj otrokářského řádu v římské říši byl složitý a v jednotlivých oblastech, které Římané podrobili své nadvládě, probíhal často různým způsobem. Ekonomický základ však měla celá říše stejný.*

ské filozofické fakultě a odpovídajícími pracovišti v Lipsku a v Berlíně. Českých dlouhodobým partnerem stal tak Ústav věd o řeckém a římském starověku Německé akademie věd vedený profesorem Dr. J. Irmscherem, který praktickými činy dokazoval svůj zájem o rozvoj mezinárodních vědeckých styků. Díky němu jsme se v jeho ústavu vždy setkávali s porozuměním i účinnou pomocí. Stejně tomu bylo prakticky u všech pracovníků ústavu, zejména u členů pracovní skupiny vedené prof. dr. K. Schubringem a zaměřené na přípravu edice *Corpus Inscriptionum Latinarum* (Dr. H. Krummrey) a *PIR* (Dr. L. Petersenová, Dr. Kl. Wachtel, Dr. Kl.-P. Johne). Není třeba zdůrazňovat, že kontakt s těmito pracovními skupinami měl pro oba badatele mimořádný význam.

Dle vzpomínek samého J. Buriana ve druhé polovině padesátých let minulého století připravoval kandidátskou disertaci, věnovanou dějinám místního (původního) obyvatelstva severní Afriky v době principátu, a v Berlíně byl tehdy k tomuto tématu k dispozici prakticky úplný soubor pramenů i literatury. Díky tomu mohl svou práci roku 1959 dokončit a v roce 1960 úspěšně obhájit. Jak se ukázalo, sledoval jeho práci a její postup se zájmem i prof. K. Schubring, s nímž jsem se v roce 1959 setkal na konferenci komitétu *Eirene* v rumunské Konstanze. Doslovně ve stínu monumentálního – tehdy ještě nerestaurovaného – Tropaeum Traiani dostal nabídku stát se spolupracovníkem skupiny *PIR* a podílet se aktivně na její práci. Šlo o prestižní práci, neboť *PIR* představovala a představuje mezinárodně uznávanou a citovanou publikaci špičkové vědecké úrovně. Jde o systematický abecední soupis příslušníků senátorské a jezdecké úřednické elity v době principátu, shrnující jejich hlavní životopisná data a prvořadě průběh jejich úřední dráhy (*cursus honorum*).³

V roce 1963 publikoval J. Burian v edici *Portréty* monografii o římském politikovi a diktátorovi, vojevůdci a spisovateli Juliu Caesarovi a čtyři roky poté knihu o kartaginském vojevůdci Hannibalovi.⁴ Otázka boje Říma s Kartágem o hegemonii v západním Středomoří byla a dodnes zůstává jednou z nejvíce diskutovaných v moderní literatuře. Předmětem zvýšené pozornosti zůstávají římstí a kartáginští vojevůdci. J. Burian si vybral za předmět

Prof. PhDr. Jan Burian, CSc. (1929–2011)

³ Dodejme k tomu, že do tohoto seznamu jsou samozřejmě zahrnuti i císaři a představitelé kulturního života, ačkoliv nestáli přímo v senátních nebo císařských službách. Toto latinsky psané dílo vyšlo v prvním vydání v letech 1897/9 péčí německých badatelů H. Dessau a E. Klebse. Roku 1933 započal profesor Německé univerzity v Praze A. Stein a vídeňský E. Groag s publikací nového vydání *Prosopographia Imperii Romani* (= *PIR*), které je ve srovnání s vydáním prvním pochopitelně mnohem rozsáhlejší a při využití nových pramenů daleko přesnější a detailnější. Po druhé světové válce a po smrti obou jmenovaných badatelů přešla další práce na přípravě druhého vydání *PIR* na Německou Akademii věd v Berlíně. Zatímco ta spolupráce na *PIR* byla z německé strany podporována intenzivně prof. Irmscherem, který pro ni vytvářel optimální podmínky, setkala se na jeho tehdejší pracovišti s rozpačitým a vcelku chladným přijetím, vysvětlovaným „úředně“ obavami, že mu bude bránit v plnění prvořadých pedagogických povinností. Přesto se v dalších letech podílel na vydání několika sešitů *PIR*: *Prosopographia Imperii Romani saec.*, 1–3: Pars IV, fasc. 3 (I). Berolini 1967; Pars V, fasc. 1 (L), 1970; Pars V, fasc. 2 (M), 1983; Pars V, fasc. 3 (N), 1987; Pars VI (Q), 1998.

⁴ BURIAN, J.: *G. J. Caesar*. Praha 1963; TÝŽ: *Hannibal*. Praha 1967.

pozornosti své studie osobu Hannibala (247–183 n. l.). Autor zdůrazňuje, že celý Hannibalův život je výrazně poznamenán hlubokým rysem hrdinství a tragiky a že všechny jeho nečekané počáteční úspěchy byly v povědomí Římanů do značné míry zastíněny jeho příchodem k samotnému Římu (*Hannibal ad portas!*). V analogické publikaci věnované Caesarovi prof. Burian řadí hrdinu své knihy mezi „věčné“ osobnosti, které antika lidstvu dala a stejně se snaží vyvolat na svět portrét muže z protichůdných hodnocení jeho doby. Právem zdůrazňuje, že poměr současníků k němu byl přirozeně určen jejich politickým smýšlením: ti, kteří se snažili o záchranu republiky, spatřovali v jeho osobě člověka s řadou negativních rysů, jenž se zrodil jen proto, aby tuto republiku zničil a s ní potlačil i její svobodu. Naopak, ti, kteří byli Caesarovými přívrženci, jeho změny ústavní reformy sledovali s nadšením a viděli v nich cestu vedoucí k obrodě římské společnosti a k posílení říše. Jednou z příčin Caesarových úspěchů označuje J. Burian to, že přihlížel ke smýšlení i potřebám širších vrstev římského obyvatelstva a do jisté míry i provinciálních příslušníků říše, což mu pomáhalo dosáhnout větších úspěchů a širší obliby, než mohli získat jeho protivníci.⁵

Další vědecká práce J. Buriana byla orientovaná na sociologické a kulturně historické problémy rozvoje antické civilizace. Jeho vědecký zájem byl ovlivňován osobními kontakty s vynikajícími historiky starověku, se kterými se seznámil zvláště jako stipendista Nadace Alexandra von Humboldta v letech 1968 a 1969, a to s prof. Dr. J. Vogtem (Tübingen), prezidentem Akademie v Mohuči, prof. Dr. h. c. J. Straubem (Bonn), s profesory H. Braunertem (Kiel), S. Laufferem (Mnichov) a v neposlední řadě F. Altheimem (Západní Berlín, Münster). Díky svým vědeckým cestám do zahraničí se Burian mohl seznámit i s hlavními oblastmi, kde vznikla a rozvíjela se antická civilizace. Kromě Itálie a Řecka navštívil četná místa v Porýní a v Podunají, Egypt, Alžírsko, Španělsko a také Arménii. Zúčastnil se aktivně mnoha vědeckých konferencí u nás a v zahraničí a přednášel na různých univerzitách a v akademických institucích (např. v Římě, Padově, Pise, Berlíně, Lipsku, Halle/Saale, Rostocku, Bonnu, Hamburku, Mnichově a Stuttgartu). Jedním z důsledků studia v Německu bylo, že J. Burian se začal věnovat bádání o domorodém obyvatelstvu severní Afriky v době punských válek a začátkem principátu.⁶

Kniha, která přinesla J. Burianovi zasloužené uznání jak u kolegů, tak i u širokého kruhu milovníků antiky, je *Řím: Světla a stíny antického velkoměsta* (Praha 1970). Autor v ní sleduje otázky sociálního, politického, hospodářského a kulturního vývoje Říma se zřeteltem k výsledkům dosavadního výzkumu antiky a na základě hluboké znalosti antic-

⁵ *Uznávajíc historickou velikost Caesarovy osobnosti*, píše autor závěrem (s. 106), *musíme mít tedy stále na zřeteli společenské podmínky, z nichž se tato velikost zrodila. Nesmíme zapomínat ani na negativní rysy, jež se u Caesara projevují a jež jsou vlastní celé epoše, v níž žil. Caesar byl Říman a jako Říman měl zájem na výbojích, na rozšíření území světovládného římského impéria. [...] Ti, kteří se odvážili postavit se mu na odpor, pocítili dříve nebo později jeho tvrdost. Avšak na druhé straně budíž řečeno v prospěch Caesarův, že v provinciích, v nichž se po jejich dobytí Římem poměry svým způsobem konsolidovaly, hleděl zamezit krajní exploataci provinciálů, kterou prováděli někteří Římané, a snažil se nejen o to, aby mezi obyvateli provincií získal nové přívržence, ale i to, aby přeměnil provincie v pevnou součást římského impéria tím, že zmenšil dřívější rozdíly mezi provinciemi a Itálií. Obě knihy mají cennou přílohu – úryvky z antických autorů, moderních spisovatelů a badatelů o Hannibalovi a Caesarovi, což zvyšuje jejich didaktickou kvalitu.*

⁶ BURIAN, J.: Die einheimische Bevölkerung Nordafrikas von den Punischen Kriegen bis zum Ausgang des Prinzipats. In: ALTHEIM, F. – STIEHL, R. (Hg.): *Die Araber in der Alten Welt*, 1: Bis zum Beginn der Kaiserzeit. Berlin 1963, s. 420–549; TÝŽ: Die einheimische Bevölkerung Nordafrikas in der Spätantike bis zur Einwanderung der Wandalen. In: tamtéž, 2. Berlin 1968, s. 170–304.

kých pramenů. Poskytuje živý výklad dějin římské civilizace od samých počátků, věnuje zvýšenou pozornost problému formování a rozkvětu římského městského státu (*civitas*). Výklad o Římu na sklonku republiky se soustřeďuje na otázku krize městského státu, charakteristiky města Říma, rozdělení obyvatelstva, hospodářských poměrů, práva, vojenství, náboženství, soukromého a kulturního života.⁷

Burianová příručka *Cesty starověkých civilizací* (Praha 1973) upoutala čtenáře svým obsahem, způsobem výkladu materiálu, a také svěžestí stavěných a řešených problémů. Skládá se z pěti základních kapitol: 1) Úsvit dějin (4.–3. tis. př. n. l.); 2) Svět v pohybu (2. tis. n. l.) – o dějinách babylónské říše, Egypta, chetitské říše a egejského světa; 3) Boj o hegemonii: perská a makedonská utopie; 4) Jednota Středomoří: římská skutečnost (3.–1. stol. n. l.); 5) Římské císařství a tehdejší svět. Zdůraznil bych zde pouze jednu, ale velice důležitou zvláštnost, úvodní stať o metodách a problémech výzkumu raných civilizací (s. 7–15).⁸

Jednou z posledních rozsáhlých publikací J. Buriana je monografie *Římské impérium : Vrchol a proměny antické civilizace* (Praha 1994; 2. doplněné vydání 1997). Monografie vychází z koncepcce, že dějiny římského impéria patří k těm epochám starověku, jimiž římská civilizace vrůstala do dějin celého tehdejšího světa, že vznik a rozmach světové římské říše je vyvrcholením antické historie a současně i souhrnem působení všech závažných politických, kulturně historických a ekonomických činitelů, jež mohl starý Řím předat státním útvarům, vznikajícím na sklonku antické epochy a na počátku středověku na evropské půdě. Kniha se skládá ze dvou částí: rané císařství – principát (s. 17–130), pozdní císařství – dominát (s. 131–198). Závěr monografie je věnován proměnám antického světa (s. 197–213).

Prof. J. Burian byl vzácným propagátorem antického písemnictví. Právě díky jeho překladům se čtenář může seznámit s dílem Hérodiana,⁹ pozdními římskými řečníky,¹⁰ s nápisy z Pompejí,¹¹ s autory sborníku *Scriptores historiae Augustae*¹² a s dílem Appiána.¹³

⁷ Materiál knihy posloužil inspiračním základem našeho úvodu k příručce pro studenty Ostravské univerzity *Řím věčný a okouzující : Průvodce dějinami a kulturou starověkého města*, 1–2. Ostrava 2006.

⁸ Autor upozorňuje i na krajnosti, do nichž upadají dost často obdivovatelé starověku. Zdůrazňuje, že by nebylo nic mylnějšího než hledět na starověk jako na idylickou dobu lidského vývoje pouze proto, že si idealizujeme některé stránky života předních starověkých států. Jiná iluze, která neméně často zatemňuje obecný pohled na starověké civilizace, je heroizace starověkého lidstva jako objevitele a tvůrce základních složek kulturního života. Přehnaný obdiv k ranému období minulosti vyvolával nutně i opačnou reakci: jeho význam byl popírán. Chceme-li postihnout objektivně specifika starověké civilizace, musíme podle názoru badatele brát v úvahu tři hlavní činitele, které ovlivňovaly její vznik, umožňovaly její rozvoj a zároveň jí v určitém bodu stanovily konečnou a nepřekročitelnou hranici. Je to příroda vytvářející geografický rámec tehdejšího civilizačního vývoje, čas, jenž poskytuje důležité a často nedoceňované měřítko pro posouzení intenzity vývoje a jeho souběžnosti v různých či analogických rovinách v rozmanitých oblastech tehdejšího světa, a konečně sama společnost, která byla v dávných podmínkách vlastním tvůrcem té které civilizace. Tato hlediska J. Burian dále rozvíjel a uplatňoval i v příručce napsané spolu s P. Olivou *Civilizace starověkého Středomoří* (Praha 1984; její druhé vydání je v tisku).

⁹ BURIAN, J. – MOUCHOVÁ, B.: *Řím po Marku Aureliovi : Sextus Aurelius Viktor : Kniha o císařích*. Praha 1975.

¹⁰ TITÍŽ: *Synové slávy – oběti iluzí : Z pozdních římských panegyriků*. Praha 1977.

¹¹ BURIAN, J.: *Pompejané o sobě současníkům i dnešku : Výbor z pompejských nálezů. Čtení o antice 1980/1981*. Praha 1981, s. 31–57.

¹² TITÍŽ *Portréty světovládců*, 1–2: Od Hadriana po Alexandra Severa; Od Maximinů po Carina. Praha 1982.

¹³ TITÍŽ: *Zrod římského impéria : Římské dějiny*, 1. Praha 1986; *Krise římské republiky : Římské dějiny*, 2. Praha 1989.

Zdůrazním, že J. Burian je také autorem originálního vydání překladů antických pramenů o pozdní římské říši a jejím zániku a také zajímavé knihy o Ovidiovi.¹⁴ Publikaci o zániku antiky tvoří dvě základní složky: úvodní stať o problémech a možnosti řešení otázky zániku antického světa¹⁵ a výběr překladů z antických dějepisných a právních textů týkajících se vnitřních těžkostí pozdního impéria, vztahů říše a barbarského světa, konfrontace křesťanství s pohanstvím a také charakteristiky stavu Itálie v době Theoderichově. Kniha o římském básníkovi P. Ovidiovi Nasonovi (43 př. n. l. – asi 18 n. l.) nastiňuje další rys Burianova talentu, jenž se projevuje při popularizaci moderních poznatků vědy o antickém starověku.¹⁶

Určitou dobu J. Burian působil na FF Univerzity Komenského v Bratislavě (1991–1995), kde byl v září 1994 jmenován profesorem všeobecných dějin, a také na Fakultě humanistiky Trnavské univerzity (Katedra klasických jazyků; 1995–2006). Paralelně spolupracoval řadu let i s PF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Podílel se na přípravě vědeckého sborníku *Relationes Budvicenses* (1–3, 2001–2002) jako recenzent a spolueditor. Díky jeho odborné podpoře spatřil světlo světa překlad knihy O. Veho *Lexikon římských císařů* (České Budějovice 2002) a monografie G. Dobesche *Evropské „barbaricum“ a zóna středomořské kultury: Jejich vzájemné historické působení a Poseidóniův obraz dějin* (České Budějovice 2004). Poslední z pojmenovaných publikací spatřila světlo světa v sérii *Relationes Budvicenses Supplementa*, která zanikla stejně jako i periodikum díky lhostejnosti nadřízených. Velmi podstatnou byla participace J. Buriana na vysokoškolské příručce za red. J. Pečírky *Dějiny pravěku a starověku* (1–2. Praha 1989) a příručce za redakce M. Novotné *Dějiny a kultura antického Grécka a Říma* (Bratislava 2006, s. 255–362).

Prof. J. Burian se odborně zabýval problematikou pozdně římské historiografie se zaměřením na vznik a rozvoj křesťanského dějepiscetví a na formování křesťanské filozofie dějin v myšlenkové konfrontaci s pohanským světem. Roku 2010 odevzdal k tisku monografii *Pozdně římská biografie. Literární a politická reflexe rozpadu římského impéria*. Byl aktivně činný jako profesor-konzultant Katedry historie FF Ostravské univerzity (Seminář latinského jazyka a kultury). Byl spoluautorem skript *Úvod do dějepiscetví antického starověku* (Ostrava 2007) a *Přehled dějin starověku a každodenní kultury antického Řecka a Říma* (Ostrava 2010). K významnému životnímu jubileu prof. J. Buriana Filozofická fakulta Ostravské univerzity vydala odborný sborník *Z dějin vědy o antickém starověku* (Ostrava 2008).

¹⁴ BURIAN, J.: *Zánik antiky*. Praha 1972; TÝŽ: *Publius Ovidius Naso*. Praha 1975.

¹⁵ Viz její opravenou verzi v *Menerva* 4, 2001, s. 29–35 (část 1.); *Relationes Budvicenses* 3, 2002, s. 147–154 (část 2); reedice v knize LISOVÝ, I. (ed.): *Přehled dějin starověku a každodenní kultury antického Řecka a Říma (soukromé realie)*. Ostravský univerzita 2010, s. 236–249 (J. Burian – doslov k dějinám Říma).

¹⁶ Svou kompozici kniha naznačuje dvě životní cesty pěvce lásky: první, působení v Římě (*Proměny v životě a díle Ovidia Nasona*), a druhá, život ve vyhnanství (*Básníkovo tajemství*). Jak je známo, roku 8. po Kr. byl sulmónský rodák deportován na rozkaz císaře Augusta do černomořské Tomidy (dn. Constanța v Rumunsku), kde i zemřel. Přestože příčinu vyhnanství uvádí sám Ovidius – *báseň a omyl (carmen et error)* – můžeme o ní jenom spekulovat. Jisté však je, že básník se ocitl v nemilosti císaře, musel se navždy rozejít s rodinou a zbytek svého života strávit v zemi divokých Getů. Přístup k pochopení tohoto pohnutého osudu je u Buriana velice vyvážený. Výklad událostí je mnohdy podporován citací úryvků z díla samého Ovidia, čímž napomáhá čtenáři vniknout do intimního života básníka s nevšedním talentem. Stejně tak odhaluje i pestré kulturně historické pozadí doby římského principátu.